

DOI:10.26104/NNTIK.2023.73.11.063

Омуров Н.К.

КЫРГЫЗСТАНДА ЖОГОРКУ КЕСИПТИК БИЛИМ БЕРҮҮНҮН
САПАТЫН БАШКАРУУНУН УЧУРДАГЫ АБАЛЫ

Омуров Н.К.

ТЕКУЩЕЕ СОСТОЯНИЕ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ ВЫСШЕГО
ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КЫРГЫЗСТАНЕ

N. Omurov

THE CURRENT STATE OF QUALITY MANAGEMENT OF HIGHER
PROFESSIONAL EDUCATION IN KYRGYZSTAN

УДК: 378.1

Азыркы коом билим берүүнүн сапатына кепил болуп бере турган күчтү жумшоо менен жогорку кесиптик билим берүүнүн калыптанышына болгон өзгөчө талапты коюп жатат. Билим берүүнүн сапатына кепилдик кылуу Кыргыз Республикасынын мамлекеттик саясатынын артыкчылыктуу багыты болуп саналат. Билим сапатынын кепилдиги билимдин функционалдуулугун, чыгармачылык активдүүлүгүн, заманбап шарттарда инсандын керектөөлөрүнө жооп берген компетенцияларды калыптандырууну билдирет. Ошондой эле кепилдик билим берүү процессин уюштуруунун сапатын камсыз кылууну, билим берүү мекемелеринин кызматкерлеринин кесиптик потенциалын үзгүлтүксүз өнүктүрүү менен балдардын, студенттердин ден соолугун камсыздоону да карайт. Макалада билим берүүнүн сапатын башкаруунун мааниси жана Кыргызстандагы жогорку кесиптик билим берүүнүн сапатын башкаруунун абалы иликтөөгө алынды. Билим берүүнүн сапатын башкаруу билим берүүнү башкаруунун спецификалык түрү катары каралды.

Негизги сөздөр: билим берүү, жогорку билим берүү, кесиптик билим берүү, билим берүүнүн сапаты, сапатты башкаруу, аккредитация, маалыматтык система, билим берүүнү башкаруу.

Современное общество предъявляет особые требования к формированию высшего профессионального образования, прилагая усилия, которые могут гарантировать качество образования. Гарантия качества образования является приоритетным направлением государственной политики Кыргызской Республики. Гарантия качества образования подразумевает функциональность образования, творческую активность, формирование компетенций, отвечающих потребностям личности в современных условиях. Также гарантия предусматривает обеспечение качества организации образовательного процесса, обеспечение здоровья студентов с непрерывным развитием профессионального потенциала работников образовательных учреждений. В статье исследуется значение управления качеством образования и состояние управления качеством высшего профессионального образования в Кыргызстане. Управление качеством образования рассматривается как специфическая форма управления образованием.

Ключевые слова: образование, высшее образование, профессиональное образование, качество образования, управление качеством, аккредитация, информационная система, управления образованием.

Modern society imposes special requirements on the formation of higher professional education, making efforts that can guarantee the quality of education. The guarantee of the quality of

education is a priority direction of the state policy of the Kyrgyz Republic. The guarantee of the quality of education implies the functionality of education, creative activity, the formation of competencies that meet the needs of the individual in modern conditions. The guarantee also provides for ensuring the quality of the organization of the educational process, ensuring the health of students with the continuous development of the professional potential of employees of educational institutions. The article examines the importance of quality management of education and the state of quality management of higher professional education in Kyrgyzstan. Education quality management is considered as a specific form of education management.

Key words: education, higher education, professional education, quality of education, quality management, accreditation, information system, education management.

Кыргызстандын жогорку окуу жайларындагы билим берүүнүн сапатын башкарууга тиешелүү болгон маселелердин ичинен негиздүүлөрү болуп, Кыргыз Республикасында билим берүүнүн сапатын башкаруу кандай нормативдик жана стратегиялык документтер менен регламенттенет, билим берүүнүн сапатын башкарууга институционалдык жана программалык аккредитациялоонун тийгизген таасири, жогорку окуу жайларындагы сапат менеджментинин системасынын иш тажрыйбалар жана билим берүүнү башкаруунун маалыматтык системасын тургузуу жана ишке киргизүү тажрыйбалары эсептелет. Ушул аталган ишмердүүлүктөргө мүнөздөмө бере кетмекчибиз.

1. *Жогорку кесиптик билим берүүнүн сапатын башкарууга багытталган нормативдик-укуктук документтерге анализ.* Билим берүүнү башкаруунун маңызы мамлекеттик деңгээлде, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын деңгээлинде жана билим берүү мекемелеринин деңгээлинде ишке ашырылуучу билим берүү чөйрөсүндөгү башкаруучу менен башкаруу субъекттердин өз ара аракеттеринен билинет [14; 15]. Ал билим берүү тармагындагы коомдук жамааттардын натыйжалуу иштешине багытталган чечимдерди иштеп чыгууну, кабыл алууну жана ишке ашырууну камтыйт. «Билим берүү системасын башкаруу» түшүнүгүн тактоого алгачкы аракет Кыргыз Республикасынын Билим берүү жөнүндөгү Мыйзамында жасалган [1]. Мыйзамдын 34-42-беренелерин-

де ар кандай деңгээлдеги билим берүү системасын башкаруунун маңызы көрсөтүлгөн. Мыйзамда билим берүүнү башкаруунун ыйгарым укуктары Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө, билим берүүнүн борбордук жана региондук башкаруу органдарына жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына берилгени белгиленген.

Билим берүү мекемелери Мыйзам тарабынан аларга берилген ыйгарым укуктардын чегинде кадр саясатын жүргүзүүдө, окутуунун, тарбиялоонун ыкмаларын тандоодо, илимий-изилдөөлөрдүн багыттарын аныктоодо, уюштуруучулук, кесиптик, финансылык, экономикалык жана Кыргыз Республикасындагы Уставдын, уюштуруу келишимдердин, мыйзамдык жана башка ченемдик укуктук актылардын чегинде башка да маселелерди чечүүгө катышат.

Билим берүүнү өнүктүрүүнүн дүйнөлүк жаңы тенденцияларынын толкунунда Кыргызстан да билим берүү тармагын реформалоонун жаңы багыттарын киргизүүдө. Бул багытта билим берүүнү өнүктүрүүгө багытталган концепциялар, стратегиялар, программалар кабыл алынган [2]. Документтерде билим берүүнү башкаруу системасын реформалоонун негизги багыттары белгиленген:

- бирдиктүү мамлекеттик билим берүү саясатын жүргүзүү үчүн бардык деңгээлдеги билим берүү органдарынын компетенциясын, ыйгарым укуктарын жана милдеттерин так аныктоо, алардын өз ара аракеттенүүсүн камсыз кылуу;

- билим берүүнү башкаруунун мамлекеттик-коомдук формаларын өнүктүрүү.

2. *Кыргыз Республикасында жогорку кесиптик билим берүүнүн сапатын башкарууга институционалдык жана программалык аккредитациялоонун тийгизген таасирин иликтөө.* Мамлекеттик жана коомдук башкаруунун жана контролдун бирдиктүү системасы катары аккредитация эсептелет [3; 4]. Аккредитация – бул институттар жана өкмөт тарабынан таанылган орган болуп, ал жогорку билим берүү курстарын сунуш кылган мекеме, өзүн-өзү таанууга, мезгил-мезгили менен кароодон өтүп турууга, жогорку билим берүү программаларын сунуш кылууга шарт түзүүчү профессионалдык кызмат болуп эсептелет. Аккредитациянын максаты – Кыргызстанда билим берүүнүн жогорку интеллектуалдык жана кесиптик стандарттарга жооп беришин камсыздоо. Сапатты камсыздоо органдары академиялык аккредитациялоо боюнча иш-чараларды ар кандай институционалдык жана программалык деңгээлде жүргүзүшөт. 2016-жылы Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин Улуттук аккредитациялык кеңеши 6 аккредитациялык агенттикти тааныган.

2017-жылдан 2020-жылдарга чейин Кыргызстанда аккредитациялоо процедурасынын алкагында билим берүүнүн ар кандай деңгээлдериндеги програм-

малар аккредитациялаган [4]. 2017-жылы – 134 болсо, 2018-жылы – 242, 2019-жылы – 236, 2020-жылы – 359 болгон. Мындан тышкары, жыл сайын жүргүзүлүп жаткан мониторингдин натыйжасында көптөгөн билим берүү мекемелеринде билим берүү мекемелерин башкаруунун автоматташтырылган системалары орнотулуп, алар колдонулуп, бул окуу жайдын башкаруу жөндөмдүүлүгүн жана натыйжалуулугун жогорулаткан.

Кыргызстанда жогорку окуу жайларды көз карандысыз аккредитациядан өткөргөн бир катар агенттиктер бар. Алардын ичинде «EdNet» билим берүүнүн сапатын камсыздоо агенттиги. EdNet агенттиги ЖОЖдорго көз карандысыз эксперттик баа берүүнү ишке ашыруу боюнча өз ишмердүүлүгүндө университеттин ар бир билим берүү программалары үчүн окуунун негизги натыйжаларын өлчөө боюнча Эл аралык стандарттарды киргизүүгө аракет кылууда. EdNet эксперттик тобунун мүчөлөрү негизинен университетке, билим берүү программаларына, мугалимдерге, студенттерге жана башка кызыкдар тараптарга жардам берүүгө, университеттин билим берүү программасынын алсыз жактарын аныктоого, университеттин билим берүү программасын ишке ашыруунун бардык чөйрөлөрүндө сапатты камсыздоону бекемдөөгө аракет кылышат [4].

Ал эми 2016-жылдан бери IAAR (Independent agency for accreditation and rating) көз карандысыз аккредитациялоо жана рейтинг агенттиги өзүнүн активдүү ишмердүүлүгүнүн натыйжасында алдыңкы Эл аралык аккредитациялык агенттик болуп саналган. IAAR Кыргызстандын, Россиянын, Тажикстандын, Өзбекстандын, Молдованын, Румыниянын жана Украинанын университеттерин институттук жана адистештирилген (программалык) Эл аралык аккредитациядан өткөргөн. Бүгүнкү күндө IAAR чет өлкөлөрдө трансчек аралык аккредитациялоонун түрлөрүн жүргүзүп келет [3]. 2016-2019-жылдары IAAR Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигине билим берүүнүн сапатын камсыздоону калыптандыруу боюнча жигердүү консультациялык жардам көрсөткөн [3, 79-б.].

Бүгүнкү күндө бүткүл өнүккөн дүйнөдө билим берүүнүн сапатын камсыз кылуу коомдун туруктуулугунун жана өнүгүүсүнүн негизги фактору, өлкөнүн прогрессинин жана туруктуу өсүшүнүн маанилүү вектору катары каралууда. Бул процессте, жогоруда белгиленгендей, жогорку окуу жайларынын билим берүү сапатын аныктоодо жана камсыз кылууда аккредитациялоонун ролу жогору.

3. *Жогорку окуу жайларындагы сапат менеджмент системасынын иш тажрыйбаларына анализ.* Жогорку окуу жайлары жана коом жогорку кесиптик билим берүү сапатын арттырууга жана билим берүү кызматтарынын атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн

жогорулатууга терең кызыкдар болушу керек. Анткени азыркы учурда жогорку окуу жайларынын конкуренттүүлүгү, жумуш берүүчүлөрдүн талаптарына жооп берүү проблемалары алдыңкы планга коюлду.

Билим берүүнүн сапатын башкаруу билим берүү процессин, билим берүүнүн натыйжаларын башкарууну, тиешелүү шарттарды камсыздоону болжолдойт. Азыркы шарттарда мындай ишмердүүлүктү уюштуруу үчүн жогорку окуу жайларында сапат менеджментинин системасы (СМС) болуусу зарыл экендиги белгиленген. Кыргызстанда дээрлик бардык жогорку окуу жайларында сапат менеджментинин системасы өзүнчө структуралык бөлүк катары түзүлүп, өз ишмердүүлүгүн жүргүзүүдө. СМС сапатты камсыз кылуудагы белгиленген максаттарга жетүү үчүн иштерди алып барат: эмгекти уюштуруунун жаңы баскычына өтүү, адистерди даярдоо, башкаруу процесси жана натыйжасы боюнча көзөмөлдү жүзөгө ашыруу.

Изилдөөдө Кыргызстандын бир нече жогорку окуу жайларынын сапат менеджментинин системасынын ишке ашырылышына талдоо жүргүзүлдү. Мисалы, И. Раззаков атындагы Кыргыз мамлекеттик техникалык университетинде структуралык бөлүк катары 2007-жылы билим берүүнүн сапаты боюнча департамент түзүлгөн. Билим сапаты департаментинин негизги максаты окуу процессин жана керектөөчүлөрдү (иш берүүчүлөр, студенттер, ата-энелер, коом жана башкалар) жана башка кызыкдар тараптарды координациялоо [5].

2022-жылы университетте Сапат боюнча Кеңеш түзүлгөн. Кеңеш төмөнкүдөй иштерди алып барат:

- билим берүүнүн сапатын камсыз кылуу боюнча бирдиктүү мамилени калыптандыруу;
- университеттин ишмердүүлүгүндө сапатты гарантиялоонун багыттарын аныктоо;
- университеттин структуралык бөлүктөрүнүн ишмердүүлүктөрүнө сапатты жайылтуу;
- билим берүүнүн сапатын калыптандыруунун механизмдин иштеп чыгуу жана нормативдик, методикалык камсыздоо;
- структуралык бөлүктөрдүн сапатты камсыздоо боюнча иштерин координациялоо.

Кыргыз мамлекеттик техникалык университетинин төрагалыгы алдында Кеңештин курамы түзүлгөн жана планы бекитилген. 2022-2023-окуу жылында Кеңештин үч жолку отуруму болуп өтүп, мында билим берүү программаларын аккредитациядан өткөрүү, студенттерди окутуунун шарттарын түзүү, аудиториялык фондуна мониторинг жүргүзүү, университеттин беш жылдык стратегиясын талдоо, окутуу курстары боюнча, коррупцияны жоюу боюнча студенттерден сурамжылоолорду жүргүзүүнүн жыйынтыктарын талдоо, билим берүү программалары боюнча өздүк баалоонун жыйынтыгын талкуулоо тууралуу маселелер талкууланып, тиешелүү чечимдер кабыл

алынып, тиешелүү структураларга тапшырмалар берилген [6].

Билим берүүнүн сапатын камсыз кылуу багытында Ош мамлекеттик университети дагы максаттуу иштерди жүргүзүүдө. 2004-жылы билим берүүнүн сапаты бөлүмү түзүлгөн жана бүгүнкү күндө бай тажрыйбага ээ [7]. Бөлүм ОшМУда билим берүүнүн сапатын жогорулатууга багытталган аккредитацияга даярдоо, өздүк баалоо процедураларын уюштуруу жана өткөрүү, билим берүү программаларынын сапатын контролдоо системасынын механизмдерин, параметрлерин жана процедураларын иштеп чыгуу, окуу процессин контролдоо жана мониторинг иш-чараларын жүргүзөт.

Билим берүүнүн сапаты бөлүмү окуу процессин коштоочу документациянын сапатына баалоону уюштуруп, структуралык бөлүмдөргө билим берүү программаларынын сапатын контролдоону жүзөгө ашыруу менен байланышкан маселелер боюнча жардам көрсөтүүнү уюштурат. Окутуучулардын ОМКларынын сапатына, программалардын окутуунун натыйжаларына шайкештигине баа берет жана ошону менен бирге ОшМУнун студенттеринин, окутуучуларынын, кызматкерлеринин арасында билим берүүнүн сапатын жогорулатуу маселелери боюнча сурамжылоону даярдайт, уюштурат, өткөрөт жана натыйжаларды анализдейт. Ошондой эле бөлүм аккредитациялоо боюнча дагы иш алып барат жана аккредитация маселелери боюнча структуралык бөлүмдөрдүн ишмердигин координациялоо, маалыматтык-методикалык коштоо, контролдоо жана анализдөө иштерин уюштурат, жетектейт. Аккредитация, өздүк баалоо жана билим берүүнүн сапаты боюнча кеңешмелер, семинарлар, конференциялар уюштурат.

Ош мамлекеттик университетинде билим берүүнүн сапатын камсыз кылуунун саясаты иштелип чыккан жана анын негизги багыттары катары төмөнкүлөр көрсөтүлгөн [8]:

- билим берүү ишмердүүлүктөрүн мамлекеттик билим берүү стандартына, коомдун талаптарына билим алуучуларды шайкеш келтирүү;
- бардык деңгээлдеги жетекчилердин лидерлиги жана персоналдык жоопкерчилиги, ар бир кызматкердин өзүнүн милдетин так түшүнүүсү, жоопкерчилиги, окутуучулардын, кызматкерлердин билим берүүнүн сапатын камсыз кылууга активдүү катышуусу, бул боюнча өз компетенциясын, кесиптик квалификацияларын жогорулатуусу;
- мүмкүнчүлүктөр жана жетишилген натыйжалар боюнча өздүк баалоолорду уюштуруу, анын негизинде окуу-тарбиялык процессти өркүндөтүү;
- сапатты камсыз кылууга багытталган материалдык-техникалык, окуу-методикалык жабдылыштар менен камсыздоо, персоналдарга жана студенттерге ыңгайлуу шарттарды түзүп берүү.

Мына ушул сыяктуу иш-аракеттер көпчүлүк жогорку окуу жайларында жүргүзүлүп келүүдө [9; 10; 11; 12]. Бул жогорку окуу жайларында алынган маалыматтарды жалпылаштарып караганда СМС өнүктүрүү жана өркүндөтүү маселеси бир нече артыкчылыктуу багыттар боюнча ишке ашырылат: билим берүү боюнча сапат саясатын иштеп чыгуу жана ишке киргизүү; ЖОЖдун башкаруу структурасынын иштөө сапатын жакшыртуу; билим берүү процессинин сапатын камсыздоо жана башкаруу боюнча документтерди иштеп чыгуу; процесстик жана системалык мамилелердин негизинде билим берүүнүн сапатын туруктуу жакшыртуу; билим берүү иш-аракеттеринин процесстерин өлчөө системасын иштеп чыгуу жана ишке киргизүү; СМС аркылуу көз карандысыз баалоо жүргүзүү.

4. *Кыргыз Республикасында билим берүүнү башкаруунун маалыматтык системасын тургузуу жана ишке киргизүү тажрыйбаларына анализ.* Кыргызстанда билим берүүнү башкаруу системасын реформалоо боюнча дагы бир маанилүү кадам – билим берүүнү башкаруунун маалыматтык системасын (ББМС) киргизүү болуп эсептелет. ББМСнын максаты болуп маалыматтарды чогултуу, сактоо, иштеп чыгуу, талдоо жана жайылтуу саналат [13, 990-6]. ББМС төмөнкүдөй милдеттерди аткарат [13, 4-5-66]:

– Билим берүүнү башкаруу жана билим берүү кызматтарын алуу процесстеринин алкагында жана маалымдалган башкаруучулук чечимдерди кабыл алуунун негизинде билим берүү системасынын башкы максаттарына жетүү, анын ичинде билим берүүнүн жеткиликтүүлүгүн жана сапатын жогорулатуу менен билим берүү уюмдарын жана органдарын, ошондой эле жарандарды маалыматтык колдоо.

– Билим берүү системасында маалыматтарды топтоо, сактоо жана жайылтуу, ошондой эле, бардык деңгээлде билим берүүнү башкаруу органдарынын башкаруучулук ишин автоматташтыруу үчүн маалыматтык системаны өнүктүрүү.

– Бирдиктүү ведомстволор аралык контингентти каттоо системасын Кыргыз Республикасынын негизги билим берүү программалары жана кошумча билим берүү программалары боюнча билим берүү уюмдарынын тарбиялануучулар, окуучулар, студенттер, угуучулар, кызматкерлер, профессордук-окуучулук курамынын контингентин каттоо боюнча системасы менен өз ара аракеттенүүнү камсыз кылуу бөлүгүндө ведомстволор аралык электрондук өз ара аракеттенүү системасын өнүктүрүү.

Бул система билим алуучулар менен кызматкерлер тууралуу маалыматтарды алууга негизделет. Мында билим алуучунун окутуу процессинде өздөштүргөн курстары, алган баалары, ээ болгон сыйлыктары ж.б. сакталат. Бул системаны түзүүгө көптөгөн ченемдик-укуктук документтер өбөлгө түзгөн, алардын

маанилүүлөрү болуп төмөнкүлөр саналат: Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2014-жылдын 17-ноябрындагы «Кыргыз Республикасынын аткаруу бийлигинин мамлекеттик органдарында жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарында электрондук башкарууну («электрондук өкмөт») киргизүү боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн программасы жөнүндө» №651-токтому; Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтому менен бекитилген «Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлиги жөнүндө» 2012-жылдын 20-февралында кабыл алынган жобо.

ББМС билим берүү системасынын органдарын жана уюмдарын, ошондой эле билим берүүнү башкаруу жана билим берүү кызматтарын алуу процесстеринин алкагында жарандарды маалыматтык колдоо, билим берүүнүн жеткиликтүүлүгүн жана сапатын жогорулатуу үчүн түзүлөт. Система ошондой эле Кыргыз Республикасынын негизги билим берүү программалары жана кошумча билим берүү программалары боюнча тарбиялануучулардын, окуучулардын, студенттердин, угуучулардын, кызматкерлердин контингентин, бирдиктүү ведомстволор аралык контингентти эсепке алуу системасын түзүүгө багытталган. Система окутуу процессинин бардык курстары боюнча, биринчи күндөн баштап учурдагы күнгө чейин алынган бардык баалар боюнча студенттин туруктуу академиялык жазуулары тууралуу студенттердин жана кызматкерлердин маалыматтар банкын түзүүгө багытталган. ББМСнын иштөө принциби боюнча маалыматтар Билим берүү жана илим министрлигинин серверинде сакталат. Алар жалпы коомчулук үчүн жабык жана ачык болуп бөлүнөт. Ачык бөлүктө бардык кызыкдар тараптар Кыргызстандын билим берүү системасынын негизги индикаторлору менен таанышууга мүмкүнчүлүк алышат. Индикаторлор жалпыланган маалыматты гана берет. ББМСнын бардык колдонуучулары категорияларга бөлүнөт жана ар кандай укуктарга ээ. Мисалы, билим берүү органдарынын кызматкерлери окуучулардын же мектептердин маалыматтары менен тааныша алышат [13].

Кыргыз Республикасында билим берүүнү башкаруунун абалын талдоо Билим берүү жана илим министрлигинде билим берүүнү башкаруунун бир нече чөйрөсүн жана түзүмдөрүн башкаруу функциясы бар экендигин көрсөттү. Билим берүү жана илим министрлигинде бир катар функцияларды күчөтүүгө, биринчи кезекте бардык деңгээлдерде билим берүүнүн сапатын контролдоого жана саясатты иштеп чыгууга багытталган өзгөртүүлөр киргизилген.

Бүгүнкү күндө Билим берүү жана илим министрлиги мамлекеттин билим берүү чөйрөсүндөгү башкы башкаруучу органы болуп саналат. Мамлекеттик деңгээлдеги билим берүү саясаты боюнча сунуштар жана мыйзамдардагы өзгөртүүлөр биринчи кезекте ми-

нистрликте иштелип чыгып, андан кийин гана республиканын парламентинде, андан кийин коомчулукта талкууланып, кабыл алынат.

Адабияттар:

1. Закон Кыргызской Республики об образовании. В книге Настольная книга работника образования Кыргызской Республики. – Б., 2015. – С. 4-36.
2. 2021-2040-жылдары Кыргыз Республикасында билим берүүнү өнүктүрүү программасы [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/158227/10?cl=ky-kg&mode=tekst>
3. Жумагулова А.Б. Международная аккредитация IAAR: подходы и перспективы. Текст / А.Б. Жумагулова. Состояние и перспективы системы обеспечения качества образования в Кыргызской Республике. / Сборник статей. – Бишкек, 2021. – С. 76-80.
4. Наби Ы.А. От практики к методологии: путь совершенствования аккредитации в образовании. Текст / Ы.А. Наби, О.Уманкулова. Состояние и перспективы системы обеспечения качества образования в Кыргызской Республике. Сборник статей. – Бишкек, 2021. – С. 65-71.
5. Департамент качества образования КГТУ им. И. Раззакова [Эл. ресурс] Режим доступа: <https://kstu.kg/otdel/otdel-kachestva-obrazovaniya/polozhenie-otvestvennosti-po-kachestvu>
6. Модель системы обеспечения качества образования КГТУ им. И.Раззакова [Электронный ресурс] Режим доступа: https://kstu.kg/fileadmin/user_upload/model_soko_kgtu.pdf
7. ОшМУнун Билим берүүнүн сапаты бөлүмү [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://www.oshsu.kg/kg/page/68>
8. Политика ОшГУ в области обеспечения качества образования [Электронный ресурс] Режим доступа: https://www.oshsu.kg/storage/uploads/files/21684116692utverzhd.politika_OshGU_v_obl._kachestva_obrazov.pdf
9. Департамент по организации учебного процесса и качества образования Ошского технологического университета им. М. Адышева [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://oshu.kg/2022/05/24/departament-po-organizacii-uchebnogo-protsessa-i-kachestva-obrazovaniya/>
10. И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин Билим берүү программаларынын сапаты жана окуу-усулдук ишмердүүлүктү уюштуруу бөлүмү [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://arabaevksu.edu.kg/category/centr-akkreditacii-licenzirovaniya-i-monitoringa-kachestva-obrazovatel-nyh-programm>
11. Система менеджмента качества КНУ им. Ж.Баласагына [Эл. ресурс] Режим доступа: https://www-old.knu.kg/ru/index.php?option=com_content&view=article&id=9310:2018-03-14-14-06-17&catid=974:2017-08-17-10-47-01&Itemid=632
12. Система менеджмента качества образования ИГУ [Эл. ресурс] Режим доступа: http://main.iksu.kg/?page_id=9288
13. Билим берүүнү башкаруунун маалыматтык системасы. Колдонуучунун колдонмосу. - Б., 2017. – 36 б.
14. Омуров Н.К. Теоретические основы совершенствования системы управления качеством образования в высших учебных заведениях Кыргызской Республики [Текст] / Н.К. Омуров // Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. – Бишкек 2022. – №. 10. – С. 265-269.
15. Омуров Н.К., Калдыбаев С.К Сапатты башкаруу теориясынын калыптанышы жана өнүгүшү // Alato Academic Studies. – Бишкек, 2022.– № 4. – С. 101-109.